

Hubert Ildikó

VESZEDELMEKRŐL ÁLMODOM¹

„Október van.

Reggel hóharmat.

Délelőtt ökörnyaláfátyolos félhomály.

Délben pazarló napsütés.

Csíkban ilyenkor hull el végképp a virág, iramlík elmúlás felé az élet.

Hirtelen vált színt a táj, mintha nem evülégi elmeháborodott játszana, valami eszeveszett, perverz orgiában kavarnak a dombok, a hegyek, az egek elmúlt tündérkertet sóvárgó színei. Ahány órája, perce, szaka van a napnak, annyi ámulat, annyi mellbevágó árnyalat. Bele lehet őszülni ezekbe a pánikszerű metamorfózisokba. Menekülni kellene a gólyák, fecskék, az énekesmadarak után, hogy teljessé váljon az árulás és a gyávaság.

A pálfalvi temetőből tökéletes a rálátás Csíksomlyóra, amely már-már giccsesen gyönyörű. A kegytemplom két tornya mögött a szent hegy két kúpja, a Kis- és a Nagysomlyó a legpompázatosabban mutatja föl ennek a dühöngő, makrancos ősznek a színváltozásait. Mintha fejszével metszették volna, olyan vaskosak, olyan egyszerűek, már-már gorombák ennek a csiki évszaknak az arcai. A bükkösök bölényvörös foltjai ámulatnyi idő alatt szederjesednek a lilák százféle árnyalataiba, miközben a nyírfák Habsburgsárga foltjai méltán iramlanak a narancsos okkeron át a pasztellbarna mélabúba. A fenyvesek ilyenkor játsszák el végképp tavaszi örökzöldjeiket. A lucfenyők besötétednek a lombhullató vörösfenyők krémszín irigységei mögött, az erdők rajtos szélein s a hegytetők magasában hiába suhognak koptatottfarmer-kékbe rongyolódva a pínuszok, sötétbe szürkülően, szinte gáyszosan az egek is azt mondják: ez az évszak már nem az ifjúságról szól.

Október van. Ezt édesanyám mondja, s neki nem lehet, nem tudok nemet mondani. Ki kell menni a temetőkbe, és rendbe tenni a sírokat.

*

Jaj, csak az édesapám sírját ne kellene felásni!

Csak ne kellene taposni a mellkasára, oldalbordáira taposni. Csak ne kellene az ásót beledöfni, taposni valahol a sípcsontjai környékén a fekete

---

1 Ferenczes István: *Veszedelemkről álmodom*. Csíkszereda-Budapest, 2018, Hargita Kiadóhivatal - Kortárs Kiadó.

földben. Csak ne kellene kapával szétmorzsolni a sivár, kérges, összetöpörödött földet valahol az ágyéka tájékán. Csak ne kellene csákánnyal odasújtani a koponyájából kinőtt csillagfürtbokrok tövére. Csak ne kellene porhanyóssá rüszülni, vasgereblyével végighorzsolni a hátgerince fölötti földet.

Csak ne kellene rátaposni... Rá sem szabadna lépni arra a két négyzetméternyi földdarabra. Még lábujjhegyen sem. Madárrá kéne válni, a sír fölött lebegve, valahogyan morzsánként hordani oda a földet, virágot, fenyőágot. Még a tenyerünkre rátámaszkodva, nekitérdelve, körbekerülve, oldalai felől utázásosóval piszkálva sem szabadna hozzáérni, vagy a plántáló fával beleszúrni, mintha szívébe... Tudom, az őszi árvácskáknak így kell fészket keríteni, hogy aztán az egészre valahonnan a kenderáztató tavak környékéről a legfeketebb földet hordhassuk rá, ráncatlanra simíthassuk önpusztítás árán is ezt a hazányi földdarabot – homlokom a travertin kereszt hüvösére hajtom, mert remeg a kezem a szerszámok nyelén, reszket a lábam is, amikor az ásóra lépek...

De hát anyám kérte. Hát ásök, csorog rólam a hideg veríték, hátamon lucsok az ing, kiüt rajta a só, jön, hogy bedobjam a szerszámokat a temetőszéli csipkebokrokba, hátha ijesztő lángokra lobbannának, Isten pofonjait küldve felém, jó ürügyet a menekülésre. Mert amikor szülője sírján ássa a földet a fiú, apagyilkosnak érzi magát, minden ásó nyomán felszisszennek a föld alól a halottai.

Szólj már rám, jajduljál föl! Édesapám!"

Mintha balladát olvasna az ember, vagy Erdélyi Zsuzsanna adatközlőinek magánimáit. Hét fejezet² több száz oldalán át hömpölyög Ferenczes István³ múltba néző, családot, szülőföldet, népcsoportot számontartó elsíratása. Nem akárhogyan, néhol lírai betétként, néhol kemény számvetéssel, sok dokumentummal igazolva a mádéfalvi vérengzés idejéig (1764. január 7.) lenyúló fájdalom-gyökerek máig tartó felsajdulásait. A szerző családtörténete mindez? Dokumentumokkal igazolt történelmi regény? Az igazságszolgáltatás emlékműve? Vallomás-irodalom⁴? Egy néptörredék kálvária-leírása? Valamennyi.

2 Bujdosások, Menekülések, Szabadságharcok (Csk-pálfalvi Gál János emlékcirkálásai), Déva várak (Bukarest-kartotékok), Golgoták (Márton Áron-füzet), Osztyárharcok (Homage a Gabriel García Márquez), Lugosok (Dracula Blues)

3 https://pecsigy.blog.hu/9999/12/31/a_szekelyek_iroja_ferenczes_istvan

4 Kulcsár György 16. századi magyar nyelvű prédikátor, lendvai híveinek/mindenkinek írta a török fenyegető árnyékában prédikációit, s ostromozta az emberi

A kibeszélhetetlen múlt többretegű és műfajú megszólalása. A csiki székelység és a tágabb haza politikai láttelele.

Sokfelé elágazik az írás bő háromszáz esztendejének emlékezet-mentése. Ferenczes Istvánnak, édesapja sírja feletti fohásza, szinte a regény valamennyi dokumentuma, családtörténete, fotókon felbukkanó arca feletti siratója lehetne.

Veszedelmekről álmodom, foglalja össze a cím ennek a – Pécsi Györgyi kritikus találó műfaji meghatározása szerint – riport-dokumentum-memoárnak a tartalmát. Az álom maga is kicsit halál, a létezés nagy rejtélye, a művészet örök szimbóluma, amiben az idősíkok és történések egymással keveredve legtöbbször megállásra kényszerítik az ébredőt. Itt azonban nem várja megkönnyebbülés az álomból, képzeletből, múltból visszatérőt, a *veszedelem* szó maga is sejteti: sem az író, sem az itt élők számára nincs menekvés. A mádэфalvi veszedelem megmaradottainak ugyanolyan tragikus sors jutott, mint a II. világháború hazatértjeinek. Ferenczes István a gazdasági, morális és lelki felmorzsolódás útján indult el regényében Mádэфalva felé, hogy családtagjai, a szülőfalu Csikpálfalva, a székely gazdák politika általi megtöretésének hiteles krónikása legyen. Az el nem gyászoltak gyászolója.

„*Álmomban megjelent apám.*” Ez a regény első sora, majd röviddel utána: „*Elkezdte a bujdosást, át a hegyeken. Át Moldova felé. Eltűnt.*” S ez a bujdosás-követés lesz a levéltárban dokumentumok után kutató, sírkövek neveiben kiélesedő arcok, szájhagyományban megőrzött eseményeket lejegyző író adattárának alapja. Az olvasmányosságot, a regényszerű előrehaladást ez a sok nézőpontú feldolgozás teszi izgalmassá. A történelmi múltat emberközeli. A szülőföldszeretet szötte össze az egymáshoz látszólag laza szállal kapcsolódó nagy fejezeteket egységes egésszé. Nehéz lenne kiemelni, rangsorolni ebből a példatárból bármit is. Az író nem is engedi, mert az ő érzelmeivel olvasunk mindenről. Ezáltal válnak még a száraz biliográfiai adatok is szívszorító

---

gyarlóságot, amely miatt nemcsak a földi haza, hanem Isten országa is elveszthető, ha nem vigyázunk. Nem a prédikátor kívülállásával tette mindezt, hanem saját személyének is odatartozásával. Nem mások gyarlóságairól írt, hanem az övéről, a miénkéről! A jó halálhoz elvezető utat Isten szeretetében híveivel együtt akarta megtalálni! S ahogy az ő prédikációit olvasva egy 21. századi, magasiskolát nem végzett presbiteri tag felismerte a példázatokban saját érintettségét, ugyanezt tapasztalta meg Ferenczes István is: *legváratlanabb helyekről és időkől érkező visszajelzéseket [kaptam], közöttük pl. egy kászoni falusi bácsit[ól], aki a könyv elolvasása után egy liter szilvapálinkát küldött ajándékba.*

forrássá. Egy példa a sok száz közül: a csíkszeredai levéltárban kézzel írt névsorra akad Ferenczes, a csík-, gyergyó-, kászonszéki '48-as honvédekről (mintegy 2000 névről), foglalkozásukról, s megüti figyel-mét, a nem kevesek neve mellett álló foglalkozás-meghatározás: *koldus!* „*Ők azok, akik megnyomorítottan, félszegen, fél karral, csonka lábbal, vakon, süketen, elhülyülten, fél arccal, nyálukat csorgatva, szításra ron-gyolódott egyenruhában ott hányódtak a faluvégeken, a templomok előtt, a piacokon, a vásártereken, a csíksomlyói búcsúkon, vagy – amelyik tudott – házról házra járva nyújtották Kossuth-címeres csákójukat, hogy fillérnyi alamizsnát dobjanak bele a jó emberek...*”⁵ S ha nem is mind a kétezer nevet sorolta fel a regényíró/kutató, de a tisztességadásért a szabad-ságharc után koldussá vált csík-, gyergyó-, kászonszékiek névsorát közreadta (a szűkebb szülőföldét), felállítva az emlékezet keresztjeit a papírlapokon.⁶ El kell olvasni, ki kell mondani neveiket!

Az álomból elinduló építész apa, a regény valamennyi fejezetében egyre valóságosabbá válik, s a gyermeki visszaemlékezés egyre kemé-nyebb írói szándékká: az áldozatoktól soha vissza nem riadó családfő életútját, tisztességét belerajzolni az idő emlékezetébe. Márton Áron, Erdély nagy püspöke (a *Golgoták* című fejezetben leveleivel, rendel-kezéseivel idézi meg őt Ferenczes István), Csíkpálfalván nemcsak meg-szenteli az apa által is épített templomot (1949-ben), hanem második útja alkalmával (a házi karanténja feloldása után a hetvenes években), a falun átmenőben megáll a templomnál, a szentély háta megettí sírnál, és megkérdezi kíséreit: „– *Ugye, ez a templomépitő mester sírja?... Bólintottak. Egy-két percre megállt. Talán elmondott egy Miatyánkot.*”

5 Iskoláskorunkban nekünk még emlékezetünkbe égett Arany János *Családi kör*ének betoppanó koldusa s a vele való tiszteletteljes bánásmód. A szabadságharcot tisztelte személyében a költő.

6 Halottak napja közeledvén, szülővárosom temetőjében nézelődöm. Minden roko-nommal, családtagjaimmal már csak itt találkozhatom. Arcuk felbukkanásával a gyerekkoromat kapom vissza. Az elveszett világot. S megrendülök, amikor egy dőlő, fekete obeliszken, nem egészen az út mentén, '48-as sírra akadok. Rajta szemétdomb, vaskerítését részben elhordták.

Hogy lehet, hogy a sír szomszédai nem vették észre, hogy a magára hagyott sírdomb a szabadságharc egyik katonáját rejtí magában? Vagy már semmi sem számít, hiszen az egész temetőben ez az egy honvédtiszti sír maradt meg. Elhanyagoltan! Nem közös emlékünki a '48-as szabadságharc? Ráfordjuk a szemetet, mert ott van elég hely, máskülönben a közös szemétygyűjtőig el kellene vinni a száraz koszorút, virágot? Ennyit ér ma a közös múltunk?

Ennyire csak a szavak és iskolai felelet szintjén maradt meg a haza múltja? Nagyon nevetséges dolog a hazaszeretet gesztusait megvallani? A nagyszülők is mindent elfelejtettek elmondani?

(Kaphat-e nagyobb tisztességet valaki Márton Áron imájánál? – gondolkodom el magam is.⁷)

A regény utolsó nagy fejezetében Ferenczes István lugosi iskolai éveire emlékezik vissza. Könnyel, nélkülözéssel vannak tele ezek a lapok is, s olyan emberi történetekkel, amelyekről nemcsak az osztálytársi találkozókra eljáró író tud nehezen szabadulni, hanem az olvasó is. A tizenkét éves vingai kislány kegyetlen kitaszítottsága a felnőtt világ mindeféle törődéséből már-már megelőlegez egy olyan falanszter világot, amelyből csak elmenekülve lehetett/lehet az életet folytatni. „Hol volt, hol nem volt, de igaz volt” – meséli tovább az író, és az osztálytársai életútját is végigjártja velünk múltban és jelenben. S ez a jelen túl közel van hozzánk!

„Annyi sír, temető van nemcsak bent a falvainkban, hanem ezen a lakatlannak tűnő, erdős, dombos-hegyes fennsíkon is! Két völgygel arrébb, az Aracs-patakában kökereszt jelzi azoknak a csíksomlyói barátoknak az emlékét, akiket a tatárok öltek meg. Máshol pedig fakeresztet őrzik azoknak az emlékét, akiket Moldva felé menekülőben az osztrák plájások löttek le...”

A veszedelmekről álmodás valósága, a lélek Siculicidiuma⁸ a gyönyörű nyelvezettel megírt prózai műben fájdalmas történetekben mutatta meg önmagát. Elolvasásával többek lehetünk általa!⁹

---

7 Márton Áron személyét övező tisztelet és szeretet megnyilvánulásával én is találkoztam 1972-ben, jöllehet akkoriban még nem tudtam semmit az ő példaértékű papi tevékenységéről. Erdélyben is akkor jártam először. Nem emlékszem, hogy pontosan hol történt, talán Csíksomlyón lehetett, hogy mérgezéssel határos gyomorrontással ültem a kegytemplom előtti téren, egész nap mozdulatlanul. A pad támlájára hajtottam a fejemet a nagy fájdalomtól. Egyszer csak megjelent mellettem egy fiatal pap, és megkérdezte, mi a bajom. Megtudva, elment, majd kis idő után újból visszatért és kért, hogy menjek vele, segíteni akarnak. Csak a hosszú, vastag falú folyosóra emlékezem, amelyből a szoba nyílt, ahol már oda volt készítve egy kis üveg pálinka, amit én addig soha nem ittam. A fiatal pap azt mondta, hogy a püspök úr látogatába jött hozzájuk, és észrevett engem, hogy nem mozdulok órák hosszat. Ő hozatott fel a vendégszobába. Igyam meg a pálinkát, és töltssem itt az éjszakát az útitársnőmmel együtt, mert így nem tudok elutazni. Reggelig bizonyára jobban leszek. Valóban így történt. Reggel beültettek minket egy személyautóba, hogy az állomáshoz kivigyenek. Furcsa volt, hogy a kocsit igen lassan haladt az úton. Azt gondoltuk, talán régi. A gépkocsi vezetője büszke tartással ült a kormánynál, s amint kinéztünk az ablakon láttuk, hogy az idős férfiak az út szélén megállnak és leveszik a kalapjukat, amint észreveszik a lassan haladó autót. Csak az állomásnál mertük megkérdezni, hogy kinek a kocsijában ültünk mi? A szótlan gépkocsivezető büszkén mondta, elköszönve tőlünk: a püspök úrban! Ez időtől tudom, ki is volt Márton Áron!

8 lexikon.katolikus.hu

9 In: www.jelujag.hu/november